

קיימות וכלכלה מקיימת

טקסונומיה

עמיעד גורביץ'

המסמך הוכן כחלק מפרויקט IFI (Innovative Finance Inclusion)

Project number 619453-EPP-1-2020-1-IL-EPPKA2-CBHE-JP

This project has been funded with support from the European Commission. This publication [communication] reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

מהדורת ספטמבר 2023

תוכן עניינים

3.....	תקציר
3.....	הקדמה
3	נקודת המוצא (הזמן, הסובייקט והאובייקט).....
4	מרחב השיח – נקודת מבט (פרספקטיבה).....
4	הפרדוקס.....
4	הגישה.....
4	הפרדיגמה הכלכלית.....
5	המטרה.....
6	סיפור שהיה כך היה.....
7.....	מונחים
7	קיום האנושות.....
8	פרספקטיבה אנושית.....
12	התנהגות אנושית.....
16	תעשיית המימון המקיים (Sustainable Finance Industry).....
20.....	רשימת מקורות.....
21.....	מפתח מונחים.....

תקציר

קיימות היא נושא רחב ורבי־חשיבות, ובחמשת העשורים האחרונים הוא זוכה להתייחסות רב־תחומית ורב־מערכתית הולכת וגוברת, ויש לומר לא מספקת. השיח הרב־תחומי והרב־מערכתי חשוב והכרחי, אך הוא מחייב שפה אחודה, שתסייע לכלל המשתתפים בו, לכולנו, בחתירתנו להשגת עולם הרמוני ובר קיימה. כתרומה צנועה לשיח (ברוחו של יאנוס),¹ אני מבקש ללוות אותך בשלבי כניסתך לשיח, לעורר בך הלך רוח של חשיבה מקיימת לרכז כאן את מונחי הבסיס המקובלים בתחום ולהציע להם פרשנות.

הקדמה

האיומים על קיומנו ועל קיום סביבתנו והאתגרים שהם מציבים לפנינו מחייבים אותנו להכיר באחריות האנושות – האישית והקיבוצית – למצב השורר כיום על פני כדור הארץ ולסגל הלך רוח של **חשיבה מקיימת**.

"האיום הגדול מכול על כדור הארץ הוא האמונה שמישהו אחר יציל אותו"

רוברט סוואן

נקודת המוצא (הזמן, הסובייקט והאובייקט)

הזמן – כולנו אורחים לרגע בעולם הזה, על פני ציר זמן מתמשך. נתחיל כאן ועכשיו. אנו חיים בתקופה מאתגרת, ובמובן זה אין חדש תחת השמש. ובכל זאת, ככל שהאנושות מתקדמת בציר הזמן, כן הגידול המעריכי (אקספוננציאלי) באוכלוסיית כדור הארץ, ההתפתחות המואצת של הטכנולוגיה ו"התפוצצות" הידע מעצימים את מידת ההשפעה של האנושות ואת יכולת ההשפעה (**אימפקט**) שלה על קיום האנושות בכלל ועל הסביבה שהקיום הזה מתאפשר בה בפרט. אין בכך כדי לקבוע בהכרח כי האנושות היא הגורם המשפיע ביותר על הקיום האנושי, ולעניין זה די להסכים כי מידת השפעתה של האנושות על קיומה גדולה וכי איומים של ממש מרחפים מעל קיומנו.

הסובייקט – הפרט: המין האנושי מורכב מפרטים, והתנהגות האנושות היא מכלול של התנהגויות הפרטים ושל הסינרגיה (האגבור) שפעולת גומלין ביניהם מניבה. בתקופה שאנו נוהגים להציב את עצמנו (הפרט, היחיד) במרכז השיח, נבחר להיכנס לדיון זה כפרטים (Bottom Up approach). נזכיר כי הפרט חובש כובעים שונים, למשל: צרכן או יצרן, משקיע או חוסך, רגולטור או אזרח, אדם מבוגר או ילד שטרם נולד. הפרט, על כובעינו השונים, מבקש לפתח ולטפח את עצמו מתוך כמיהה להעצים את רווחתנו האישית² (ולכמה מאיתנו אפילו ניתנה הזדמנות אמיתית לעשות זאת).

האובייקט – החומר (material), או נכון יותר מה שמייצג אותו כיום – כסף, מוצרי צריכה ורכוש פיזי אחר. כאשר החומר והפרט נפגשים, התכולה של המונח "רווחה אישית" והגבולות שלו הולכים ומצטמצמים, ואנו נדחפים ל"הלך רוח אינדיבידואליסטי צר"³ (Narrowly individualistic frame of mind, Vohs et al) או "רציונליות אינסטרומנטלית"⁴ (instrumental rationality, Jürgen Habermas). במדינות המכוננות מפותחות, המוטיבציה של הפרט לאגור ולצרוך חומר מונעת יותר ויותר מרצונו ושאיפתו להערכה והכרה חברתית (social

¹ יאנוס, במיתולוגיה הרומאית הקדומה, הוא אל השערים: התחלות, מעברים, זמן, פתחים, סיומים וכיוצא באלה. ליאנוס שני פנים; האחד מביט לעבר, והאחר – לעתיד.

² בהרחבה למשנתו של הפילוסוף־המשפטן האנגלי ג'רמי בנת'ם (Bentham).

³ הפסיכולוגית והחוקרת קת'לין ווהס (Kathleen Vohs) כתבה רבות על נושא האינטרס האישי והשפעותיו על התנהגות חברתית והחלטת החלטות.

⁴ הפילוסוף והסוציולוג הגרמני יורגן הברמאס (Jürgen Habermas) כתב רבות על תפקיד הכסף והרציונליות האינסטרומנטלית בחברות מודרניות.

(esteem and recognition), ולא מצרכים בסיסיים או רווחה. "כוח, כבוד וכסף", המבוסס על שלושת הרכיבים בתאוריית הריבוד החברתי של מקס ובר,⁵ כמותאור במילות השיר של להקת ההיפ הופ האמריקאית LOX.⁶

מרחב השיח – נקודת מבט (פרספקטיבה)

מהפרט אל הכלל ואל האנושות כולה: אם נרחיב לרגע את נקודת המבט שלנו, נמצא עוד שמונה מיליארד פרטים סביבנו, כמה מהם קרובים אלינו ואחרים רחוקים מאיתנו, וכמונו, כל אחת ואחד מן הפרטים האלה מבקש לעצמו **רווחה** אישית מרבית (**maximum personal well-being**). אם נרחק בממד הזמן (נעמיק את נקודת המבט), נראה את ילדינו ונמצא כי גם הם וצאצאיהם שטרם נולדו יבקשו לעצמם (בעתיד לבוא) רווחה מרבית.

הפרט-המרחב הפיזי-הפרט: הפרט שאנו חי בתוך חברה שפועלת ומתנהלת בתוך סביבה. ומכאן, רווחתנו האישית תלויה הן בחברה והן בסביבה, בין שנרצה בכך ובין שלא. כל ערעור של הסביבה או החברה מאיים הן עלינו כפרטים (וכחברה) והן על צאצאינו, אשר להם אנו חייבים את אשר ביקשנו לעצמנו – רווחה.

הפרדוקס

רוב הקהילות המדעית והבינלאומית מתריעות בפנינו שהאנושות ניצבת בפני איומים ממשיים ומתעצמים על קיומה. בו בזמן, שאיפות הפרטים למקסום הרווחה האישית התפתחו לכדי מרוץ להשגה ולצבירה של יותר ויותר חומר. מרוץ זה, ההולך ומתעצם, מאפשר (יש שיאמרו מייצר) תרבות צריכה (וייצור) מואצת, שמזינה את אותם **איומים על הסביבה**.

האם המערך האנושי המוסכם והסדר החברתי הקיים יאפשרו לכל פרט, בהווה ובעתיד, להמשיך לחתור לתועלת אישית מרבית תוך כדי שמירה על הלך רוח אינדיווידואליסטי צר?

הגישה

הזמן שלנו יקר (קצוב) מכדי להמשיך לצפות שפוליטיקאים יובילו אותנו לחוף מבטחים או שבעלי ממון יסכימו מרצונם לוותר על (חלק מ) כוחם. במקום זאת, הכרחי שאנו הפרטים, בכובעינו השונים, נפנים את הפרדוקס ללא דיחוי. האנושות נדרשת בדחיפות ליישר את חשיבתה הכלכלית ופעילותה הכלכלית עם המגבלות והסיכונים המאיימים על קיומנו (מקצתם אינם הפיכים) ולפעול בנחרצות כדי להתמודד עם אתגרים אלה.

הפרדיגמה הכלכלית

הפרדיגמה **הכלכלית** היא גורם מרכזי ומהותי בשיח הקיימות. משכך, חשוב והכרחי לומר כמה מילים על כלכלה. הדיון הכלכלי נחלק לשני זרמים מרכזיים: הנורמטיבי מכאן והפוזיטיבי מכאן. עניינה של הכלכלה הפוזיטיבית הוא ה מצוי, ולעומתה הכלכלה הנורמטיבית מתמקדת בצוי. אימוץ אחת הגישות תוך כדי התעלמות מהאחרת בדיונים בנושא קיימות פוגע ביכולת שלנו למצוא פתרונות לאתגרי הקיימות ולאיזונים הניצבים בפנינו. הכלכלה המקובלת (הקונוונציונלית) (המושגת על כלכלה פוזיטיבית) אינה מסוגלת כיום לספק (לבדה) מענה לאיומים הממשיים על קיום האנושות. הסיבה לכך היא שלגישה הכלכלית הפוזיטיבית מגבלות מובנות (structural limitations), המעכבות את יכולת התמודדותה עם מצבים מורכבים דוגמת מצבים עתידיים, איזודאות של ממש, פערי מידע ובעיות מדידה. הגישה הכלכלית הפוזיטיבית, הנשלטת על ידי הכלכלה הקונוונציונלית, מכחישה במידה רבה את האיומים הנוכחיים על קיום האנושות, מגמדת מצבים קיצוניים ולא הפיכים, והכול באמתלה של מקסום יעילות במשחק איך-סופי. הדגש על ראיות אמפיריות

⁵ תורת שלושת המרכיבים של הריבוד החברתי של הסוציולוג הגרמני מקס ובר בספרו (1922) Wirtschaft und Gesellschaft.
⁶ השיר Money, Power & Respect, Bad Boy Records (1998).

בכלכלה הפוזיטיבית, על חשבון הרצוי וההכרחי, דיכא את שיקול הדעת הביקורתי הדרוש לדיונים בעיתות משבר. יתר על כן, הניסיון לבסס את הכלכלה כמדע מדויק ואובייקטיבי (מיסודותיה של התפיסה הכלכלית הפוזיטיבית) תוך כדי ניתוקה מהחברה ומיצובה כישות עצמאית נפרדת, יצר הייררכייה מלאכותית שהחברה כפופה בה לכלכלה ונדרשת לשרת אותה.

אם כן, עד אשר תפעל הגישה הפוזיטיבית באופן פוזיטיבי בהקשר זה, חשוב – ובעיקר הכרחי – לבחון את הדברים גם בגישה נורמטיבית, ובמענה לשאלה שעלתה ברישה של הפסקה הקודמת,

המערך והסדר החברתיים מחייבים מסגרת נורמטיבית שהפרט כפוף לה.

מבחינת שוחרי הכלכלה הקלאסית יש בכך חזרה למקורותיה של השקפת עולם אינדיווידואליסטית, בפרט בביטוייה ביסודות הכלכלה הקלאסית, שהשתיתה את תפיסתה על העמדה המוסרית של הפרט, אולי מתוך כמיהה להבטחת קיימות:

"How selfish soever man may be supposed, there are evidently some principles in his nature, which interest him in the fortune of others, and render their happiness necessary to him..."

Adam Smith, The Theory of Moral Sentiments, 1759

על כתפי הכלכלנים (באקדמיה, בפעילות ציבורית ובתעשייה) מונחת אפוא אחריות כבדת משקל: לשלב את הקיימות בשיח הכלכלה, לשנות את דפוסי מחשבת הכלכלה, לקרוא תיגר על מדרגים שגורים בסולם הידע הכלכלי ולהכפיף את החשיבה ואת הפרקטיקות הכלכליות לנושא הקיימות.

המטרה

לשיח בנושא קיימות נועד תפקיד כפול: ראשית, לעורר את מודעות הפרט לאיומים הנוכחיים הממשיים על עצם קיומה של האנושות; שנית, לעורר את הפרט להכיר במידת השפעתו (על כובעיו השונים) על פרטים אחרים, גם על אלה הרחוקים מהעין ומהלב, וכן להכיר בהיקפה. רק הכרה בחומרת המצב ובכוח ההשפעה שיש לכל אחד תוביל אותנו לגבש נורמות חשיבה ודפוסי התנהגות מאוזנים.

סיפור שהיה כך היה...

האירוע קרה בקורס מבוא לכלכלה מיקרו לתלמידי שנה א במכללה האקדמית ספיר. אני מלמד קורס זה כמעט שלושים שנה, לאחרונה כחלק מתוכנית "שער לאקדמיה" – תוכנית ייחודית שנהגתה במכללת ספיר לשם קידום השכלה בקרב תלמידים בדואים, דור ראשון להשכלה, ובמקרים רבים נציגים ראשונים להשכלה בקרב משפחתם ואף בשכונת מגוריהם.

באחד השיעורים הראשונים בקורס לימדתי את הרעיון של הקצאת משאבים יעילה, ויחד שוחחנו על מונחים כמו "פונקציית הייצור" ו"תפוקה שולית". בשיעור הצגתי לתלמידי דוגמה קלאסית שבה היה עליהם להקצות ארבעה פועלים זהים בין שני שדות חיטה שונים (כלומר בעלי פונקציות ייצור שונות). ביקשתי מהם להקצות את העובדים ביעילות המרבית (יצוין כי בשפה העברית מילה אחת מתארת את שתי המילים efficient ו-effective). לאחר שחשבו תלמידי מעט ביקשתי לדעת כיצד הקצו את הפועלים ביעילות המרבית. מאלק הרים את ידו וענה: "שני פועלים יוקצו לשדה א ושני פועלים יוקצו לשדה ב". אחריו ענתה גם בוסניה: "שניים יוקצו לשדה א ושניים לשדה ב". ואחריהם המשיכו אמל ומוחמד וכל הכיתה – כולם טענו כי שני פועלים יוקצו לשדה א ושניים לשדה ב. התשובה האחידה והחד-משמעית של הכיתה הפתיעה אותי, שכן הקצאה יעילה, כזו שתניב למשק תפוקת חיטה מרבית, היא שלושה פועלים לשדה א ופועל יחיד לשדה ב. פניתי לתלמידים וביקשתי להבין את פשר תשובתם המובהקת. וכך הם ענו לי: "פועל מגיע בכל בוקר לעבוד בשדה, האם יעבוד לבד? ומה אם יקרה לו משהו? ואיך יעביר את הזמן? ככה, לבד?" בתחילה גיחכתי ביני לבין עצמי, אך תפסתי מייד את עצמי, נעמדתי מולם בהתרגשות ואסיר תודה. הודיתי להם על השיעור שקיבלתי מהם על "יעילות" ופניה המגוונים, הודיתי להם על ההמחשה כי רווחה מרבית אינה בהכרח תפוקה (הכנסה) מרבית, ואני מודה להם גם היום על התובנה כי יעילות במובנה הרווח כיום אינה בהכרח בת קיימה.

"מְלַמְדֵי הַשְּׂפִילָתִי",⁷ "ומתלמידי יותר מכולן".⁸

⁷ תהלים קיט, צט.
⁸ תלמוד בבלי, מסכת תענית, דף ז, עמוד א.

מונחים

רשימת המונחים הזאת אינה מלאה, ובמקצת ההגדרות המוצעות יש מקום לפרשנויות אחרות. המונחים וההגדרות להלן הם מעין מורה נבוכים למונחי מפתח בשיח בנושא קיימות בכלל ובתחום כלכלה מקיימת בפרט.

ניסוח ההגדרות היה כרוך בשימוש באתרים ומקורות מגוונים. הגדרות שהשתמשתי בהן בדיוק כמו במקור מפנות למקור. כל המקורות האחרים אשר שימשו אותי מובאים ברשימה בסוף המסמך.

את המונחים שאציג חילקתי לארבע קבוצות:

1. קיום האנושות
2. פרספקטיבה אנושית
3. התנהגות אנושית
4. תעשיית המימון המקיים

1. קיום האנושות

קיימות (Sustainability)⁹ פירושה מתן מענה לצרכים שלנו* (בתור מין אנושי), בלי לפגוע ביכולת ובאפשרויות של הדורות הבאים לספק את הצרכים שלהם.

* מענה לצרכינו דורש גישה למשאבים טבעיים, חברתיים וכלכליים.

מונחי משנה

קיימות הסביבה (Environmental Sustainability) מתרחשת כאשר נשמרת שלמות אקולוגית, כל מערכות הסביבה של כדור הארץ נשמרות באיזון, ובני אדם צורכים את משאבי הטבע בתוכם בקצב שהם מסוגלים לחדש את עצמם. השגת **קיימות** הסביבה מחייבת התמודדות עם **איומים מרכזיים על הסביבה**: שינויי אקלים, אובדן מגוון ביולוגי, זיהום (אוויר, מים), בצורת ומחסור במים, דלדול משאבים, כריתת יערות ואוכלוסיית יתר.

קיימות החברה (Social Sustainability) מתרחשת כאשר לכל האנשים יש גישה למשאבים מספקים והם יכולים להשיג צרכים בסיסיים כדי לשמור על עצמם, על משפחותיהם ועל קהילותיהם בריאים ובטוחים. **קיימות** החברה מושגת באמצעות שני ממדים: (1) אימוץ זכויות אדם אוניברסליות וכיבודן, הבטחת זכויות הפרט, זכויות עבודה וזכויות תרבותיות והגנה על כל האנשים מפני אפליה לרעה; (2) השגת **קיימות חברתית כקולקטיב**.

⁹ מבוסס על הגדרה של ועדת ברונדטלנד (Brundtland Commission) של האו"ם בנושא סביבה ופיתוח (1987).

2. פרספקטיבה אנושית

כלכלה (Economy) – תחום חברתי שעוסק במכלול פעילותה של האנושות והאינטראקציות הבין-אישיות הנדרשות כדי לקיים את צרכיהם של בני האדם ולקדם את **רווחתם**.

הערה: ה**כלכלה** אינה ישות עצמאית ואינה תחום שעומד בפני עצמו אלא מערכת תהליכים אשר מושפעים ממגוון גורמים, ועיקרם תרבות, ערכים, חינוך, התפתחות טכנולוגית, היסטוריה, ארגון חברתי, מבנה פוליטי, מערכות המשפט וזמינות משאבי הטבע בסביבה שהיא מתקיימת בה. גורמים אלו נותנים הקשר ותוכן וקובעים את התנאים ואת הפרמטרים ש**כלכלה** פועלת בהם.

כלכלה מקיימת (Sustainable Economy) – מכלול פעילותה של האנושות והאינטראקציות הבין-אישיות הנדרשות כדי לקיים את צרכיהם ואת **רווחתם** של בני האדם בלי לפגוע ביכולת ובאפשרויות של הדורות הבאים לספק את הצרכים שלהם.

רווחה (well-being) היא חוויה של בריאות (פיזית, נפשית ורגשית), אושר ושגשוג.

הערת המחבר: זה כנראה המונח שהכי התקשיתי למסגר את ההגדרה שלו, שכן **רווחה**, ובעיקר האופן שרווחה נתפסת, נגזרים גם מהיבטים סובייקטיביים לא מעטים כמו תרבות, ערכים, אמונות, תחושות ורגשות וגאוגרפיה. בשל המקום המרכזי שיש למונח **רווחה** בדיון על **קיימות**, בחרתי לזרוע מעט אור על המונח תוך כדי שימוש בגישת היכולות של מרתה נוסבאום¹⁰ ואמרטיה סן.¹¹

גישת היכולות (Capability Approach) – גישה אוניברסלית שלפיה קיומה של **רווחה** מצוי גם מעבר להשגתה - כלומר הן בחופש לרדוף אחריה¹² והן ביכולת למימוש סוכנות¹³ (exercise agency) בקידום **רווחת** החברה. גישת היכולות נבדלת מגישות אחרות בקביעה ש**רווחה** היא תוצאה שאינה מוגבלת אך ורק למידת והיקף התוצר שהושג.

¹⁰ מרתה נוסבאום (1947) היא פילוסופית אמריקאית ידועה. במשך השנים עסק חלק נכבד מעבודתה ביכולות (capabilities) והתמקד לא פעם בהזדמנויות של נשים ובחירויות לא שוויוניות.

¹¹ אמרטיה סן (1933) הוא כלכלן ופילוסוף יליד הודו, וחתן פרס נובל במדעי הכלכלה (1998) על תרומתו לכלכלת הרווחה.

¹² לבחור ולפעול במועילות בהקשרים שונים, כגון בריאות, חינוך, ביטחון, תעסוקה, תזונה, פנאי והשתתפות.

¹³ היכולת של הפרט לבחור לפעול ולהשפיע על חייו לפי רצונותיו, כוונותיו וערכיו האישיים.

מונחי משנה

קיימות החברה כקולקטיב (Collective Social Sustainability) מדגישה את החשיבות של שיתוף פעולה קיבוצי (מעורבות, השתתפות ופעולה) בבניית הון חברתי, והנגשת משאבי אינטגרציה חברתית¹⁴ הדרושים לעמידה באתגרים חברתיים, כלומר קידום **פיתוח בר קיימה** והשגת **קיימות החברה**. קיימות החברה כקולקטיב מושגת באמצעות הרגשת אחריות ובעלות משותפת בין חברי הקהילה (יצירה ושמירה על לכידות חברתית), מוסדות מתווכים¹⁵ (המאפשרים לחברה להתקיים כישות משולבת) ושמירה על רמה מספקת של משאבי אינטגרציה חברתית.

שלומות קהילתית (Community well-being)¹⁶ היא שילוב של מערכת תנאים – חברתיים (כלכליים, תרבותיים ופוליטיים) וסביבתיים – המקדמים איכות חיים בריאה ומשגשגת לכל חברי הקהילה ללא הבדל הכנסה, מין, גיל, תרבות וכולי.

מונחים קשורים

כלכלה מקומית (Local Economy) – מונח זה מתייחס ל**כלכלה** שמתקיימת באזור גאוגרפי מוגדר. פיתוח **הכלכלה** המקומית מביא למגוון של **אימפקט כלכלי**, **חברתי וסביבתי**: שיעור גבוה יותר של כסף שמושקע מחדש ב**כלכלה** המקומית פירושו אפקט מכפיל גבוה יותר (יותר מקומות עבודה, פחות זליגות מס) ותמיכה גדולה יותר בקהילה המקומית; שיעור נמוך יותר של כסף שהוצא אל מחוץ ל**כלכלה** המקומית פירושו פחות שינוע ועסקאות (פחות פליטות של גזי חממה והרס משאבי טבע). **הכלכלה** המקומית מקודמת בצורות שונות: קניית סחורות וצריכת שירותים מתוצרת מקומית, העסקת אנשים מקומיים, חליפין מקומי (מחזור או שימוש חוזר), מימון מקומי, השקעה בעסקים מקומיים קטנים וביזמים.

כלכלה שיתופית (Sharing Economy) היא מערכת כלכלית-חברתית שבנויה סביב שיתוף משאבים (פיזיים, טכנולוגיים, אינטלקטואליים וכולי). בכך מתאפשר ניצול רחב ואפקטיבי יותר שלהם, ובכלל זה שיתוף ביצירה, ייצור, הפצה, סחר וצריכה של משאבים סחורות ושירותים בין אנשים וארגונים שונים. להבדיל מה**כלכלה** המסורתית, **כלכלה** שיתופית מתמקדת בהוגנות ובשיתוף, ולא רק במניע הרווח הכספי.

כלכלה ירוקה (Green Economy) משמעה לאפשר שגשוג לכולם בגבולות האקולוגיים של כדור הארץ, כלומר פחמן נמוך, חסכוני במשאבים ו**מכיל חברתית**. **כלכלה** ירוקה מקנה עדיפות לגישה למערכות הטבע והתשתיות המקיימות ולידע ולחינוך הדרושים לכל האנשים כדי לשגשג וכן להשקעה במערכות ותשתיות אלה. אמנם **כלכלה** ירוקה בנויה על פעולה של הכלל למען טובין ציבוריים, אך היא מבוססת על בחירות הפרטים (בחברה).

¹⁴ למשל: גישה לחינוך, תוכניות הכשרה לעבודה, שירותי בריאות, דיור בר השגה, מיומנויות אוריינות ומשאבים אחרים שיש בהם לסייע לפרטים להתגבר על חסמים בשילוב (בחברה) ולשפר את רווחתם.

¹⁵ ביטוי זה מזוהה בדרך כלל עם הפילוסוף החברתי הצרפתי אלכסיס דה טוקוויל (Alexis de Tocqueville) (1805-1859), המתייחס למוסדות, כגון מוסדות חינוך, ארגונים דתיים, אגודות אזרחיות או מקצועיות, הממלאים תפקיד מהותי בתיווך בין יחידים ובין "הסדר החברתי הגדול".

¹⁶ Based on Wiseman J & Brasher K. Community Wellbeing in an Unwell World: Trends, Challenges, and Possibilities, Journal of Public Health Policy (2008) p. 358.

כלכלה מעגלית (Circular Economy) היא גישה שחותרת למניעת בזבז באמצעות ניצול מרבי של חומרי גלם או של מקורות אנרגיה. בבסיס הגישה מחזור (cycle) הייצור והצריכה – משלב הייצור, דרך צריכה, עד ניהול הפסולת ושוק חומרי הגלם המשניים, וחוזר חלילה. **כלכלה מעגלית** ערכם של מוצרים וחומרים נשמר זמן רב ככל האפשר, ושימוש בפסולת ובמשאבים ממוזער (להבדיל מהמודל הכלכלי המסורתי, הליניארי, המבוסס על הדפוס קח, השתמש או צרוך וזרוק). יישום **כלכלה מעגלית** כרוך בשיתוף, בהשכרה, בשימוש חוזר, בתיקון, בשיפוץ ובמחזור חומרים ומוצרים קיימים לזמן רב ככל האפשר.

שורה תחתונה משולשת (Triple bottom line (TBL) – מסגרת חשבונאית שמשלבת שלושה ממדים של ביצועים: סביבה, חברה וכסף (Planet, People, Profit – PPP). TBL מבקש לציין את רמת המחויבות של **אחריות תאגידית (CSR)** ואת **האימפקט של האחריות החברתית** לאורך זמן. היזם והסופר הבריטי ג'ון אלקינגטון טוען כי טבע את המונח בשנת 1994. המונח מכונה לעיתים שורה תחתונה כפולה (DBL), הכורח סביבה וחברה זו בזו ומכנה אותן **אחריות החברתית**.

חשיבה מקיימת (Sustainable Mindset) מייצגת גישה הוליסטית ומשולבת לגיבוש החלטות, המתחשבת ב**אימפקט החברתי והסביבתי** ארוכי הטווח. חשיבה מקיימת כרוכה בהתחשבות בזיקה ובתלות ההדדית של הסביבה, של החברה ושל **הכלכלה** ובבחירות שמאזנות את צורכי ההווה עם היכולות ועם האפשרויות של הדורות הבאים.

פיתוח בר קיימה (Sustainable development) הוא עיקרון מארגן שמתייחס לפיתוח, ומטרתו לענות על הצרכים שלנו (כמין אנושי) בלי לפגוע ביכולת ובאפשרויות של הדורות הבאים לספק את צורכיהם.¹⁷ במילים אחרות, פיתוח (סביבתי, חברתי או כלכלי) בלי לערער את שלמותו של היקום ואת היציבות של המערכת הטבעית.

מימון בר קיימה (Sustainable Finance) הוא יישום של פעילות כספית (פיננסית) לטובת **פיתוח בר קיימה** או התנהלות בת קיימה. לפיכך מימון בר קיימה (ובכלל כל **מכשיר פיננסי** או השקעה) שואף ליצור **אימפקט חיובי** באמצעות הפניית הון לפעילויות או למיזמים שחותרים ל**קיימות החברה** או **הסביבה**. מימון בר קיימה כולל שקיפות בכל הנוגע לסיכונים הקשורים ל**גורמי ESG** שעשויים להשפיע על המערכת הפיננסית הרלוונטית וכן הפחתה של סיכונים כאלה באמצעות בקרה וניהול מתאים מצד גורמים פיננסיים ותאגידים.

¹⁷ מבוסס על הגדרה של ועדת ברונדטלנד (Brundtland) של האו"ם (1987) בנושא סביבה ופיתוח.

ESG – קיצור של סביבה, חברה וממשל (Environmental, Social and Governance). מונח זה משמש לייצוג אינטרסים פיננסיים הלוקחים בחשבון השפעות (**אימפקט**) בהיבטים של **קיימות** ואתיקה. מדדי ביצוע ESG (לא כספיים) משמשים חלק מניתוח פיננסי, כדי להבין טוב יותר תאגיד או מדינה, לרבות תרומתם ל**פיתוח בר קיימה**.

גורמי ESG – אין טקסונומיה אחת מוחלטת של גורמי ESG. גורמי ESG קשורים זה בזה, לעיתים קרובות אפשר למדוד אותם, אך ייתכן שיהיה קשה להקצות להם ערך כספי. הגורמים המרכזיים הם:

- **סביבה** – שימור הטבע: שינויי אקלים עולמיים ופליטות פחמן, זיהום אוויר ומים, מגוון ביולוגי, בירוא יערות, חיסכון באנרגיה, ניהול פסולת, שימוש בקרקע ומחסור במים.

- **חברה** – התחשבות באנשים ומערכות יחסים: זכויות אדם, **גיוון והכללה**, בריאות ובטיחות, מעורבות, יחסי קהילה. למשל: תקני עבודה ונוהלי עבודה, שביעות רצון לקוחות, מעורבות עובדים, מאפייני ספקים ושותפים (מקומיים, **מגוונים חברתיים** ובעלי **אחריות חברתית**), הגנה על מידע וכיוצא באלה.

- **ממשל תאגידי** – תקני החברה ונוהלי החברה: מדיניות תגמול ההנהלה, הרכב הדירקטוריון (בנוגע לעצמאות, **לגיוון חברתי**, למבנה, לוועדת ביקורת), זכויות בעלי המניות, קוד **אחריות אתית** במקום העבודה (למשל בנוגע למיגור אפליה לרעה והטרדה, לשוחד ושחיתות, לתוכניות לחושפי שחיתות), שתדלנות (לובינג) ותרומות פוליטיות.

מונחים קשורים

SDG (יעדי פיתוח בר קיימה) – סדר יום לפיתוח בר קיימה המשמש קריאה דחופה לפעולה משותפת מצד כל מדינות העולם. סדר יום זה לשלום ולשגשוג לאנשים ולכדור הארץ, עכשיו ובעתיד, מורכב ממערך של 17 יעדי פיתוח בין-לאומיים, למימוש משנת 2016 עד 2030. יעדי ה-SDG מכירים בכך שמיגור עוני וחסימים אחרים חייב ללכת יד ביד עם אסטרטגיות שמשפרות בריאות וחינוך, מפחיתות את אי-השוויון ומעודדות צמיחה כלכלית. כל זאת תוך כדי התמודדות פעילה עם שינויי האקלים ועם פעילות לשימור האוקיינוסים והיערות שלנו. סדר היום שאימצה פסגת האו"ם לפיתוח בר קיימה (UN Sustainable Development Summit) בספטמבר 2015 מתבסס על הצלחת יעדי הפיתוח של המילניום (MDGs), וכל המדינות החברות באו"ם אישרו אותה פה אחד.

מונחי משנה

יעדים, מטרות ומדדים לפיתוח חברתי (SD Goals Targets and Indicators) – לכל אחד מ-17 יעדי ה-SDG יש כשבע-שמונה מטרות, ולכל מטרה גובשו כמה מדדים (אינדיקטורים) לבחינת העמידה במטרה (בסך הכול 231 מדדים שונים). היעדים, המטרות והמדדים משמשים אמת מידה לסינון; העדפה, סיווג והגדרה של פעילויות ויוזמות מגוונות של אנשים.

גיוון והכללה (Diversity and Inclusion) – גיוון חברתי עוסק בייצוג שמורכב מיחידים או מקבוצות שמביאים רקע ונקודות מבט חדשים. הכללה חברתית עוסקת במידת השילוב של התרומות, של הנוכחות ושל נקודות המבט של אותן קבוצות אנשים שונות ובמידת ההערכה שהן זוכות לה, כלומר כל אחד בתמהיל המגוון מרגיש מעורב, מוערך, מכובד ומטופל בהגינות ומשובץ בקבוצות ההתייחסות.

3. התנהגות אנושית

אימפקט (Impact) – השפעה חיובית או שלילית שבה לידי ביטוי בשינויים בחייהם של אנשים.¹⁸

כדי שהשפעה תיחשב אימפקט עליה:

- להיות ארוכת טווח;

- להשפיע על קבוצות אוכלוסייה שאפשר לזהותן;

- להיווצר באמצעות התערבות (פיתוח) – במישרין או בעקיפין, מכוונות או לא מכוונות.

השפעות אלו יכולות להיות כלכליות, חברתיות-תרבותיות, מוסדיות, סביבתיות, טכנולוגיות או מסוגים אחרים.¹⁹ בהקשר של הערכה, אימפקט מתייחס לשינויים הקשורים להתערבות מסוימת והמתרחשים בטווח הארוך יותר.

¹⁸ למשל: שינויים בידע, מיומנות, התנהגות, בריאות או תנאי מחיה לילדים, למבוגרים, למשפחות או לקהילות.
¹⁹ לפי ההגדרה הרשמית של האו"ם.

המונח "אימפקט" משמש על פי רוב רב לתיאור השפעה חיובית, שאת תוצאותיה אפשר לחלק לשלוש: (A) לפעול למניעת נזק (Act to prevent harm); (B) להפיק תועלת לבעלי העניין (Benefit stakeholders); (C) לתרום לפתרון הבעיה שהוגדרה (Contribute to the solution of the defined problem).

מונחי משנה

אימפקט סביבתי (Environmental Impact) מתייחס ל**אימפקט** של פעילות בני אדם (בעיקר חברתית-כלכלית) על מרכיבי הסביבה. ההשפעה על הסביבה יכולה להיות שלילית, כלומר יצירת חוסר איזון סביבתי או הגדלתו, והיא יכולה להיות חיובית, כלומר הפחתת סיכונים או **איומים על הסביבה** או תרומה לאיזון סביבתי.

אימפקט חברתי (Social Impact) מתייחס ל**אימפקט** על **רווחת** האנשים והקהילות, שהוא תוצאה של פעולה או חוסר מעש של בני אדם, של פעילות, מיזם, תוכנית או מדיניות. **אימפקט** חברתי יכול להיות חיובי (למשל: כזה התורם להפחתת אי-צדק חברתי) או שלילי. מידת ה**אימפקט** החברתי תלוי בשתי אמות מידה: היקף – מספר האנשים המושפעים לאורך זמן; ועומק – מידת ההשפעה שנוצרה עליהם.

מונחים קשורים

אחריות חברתית (SR) – מסגרת אתית שהפרט מחויב לפעול בה או לקיים אינטראקציה עם פרטים ועם ארגונים אחרים, באופן שיקדם את טובת הכלל בהווה, ובלי לפגוע בחופש להשיג **רווחה**²⁰ בדורות הבאים.

השקעה מקיימת – השקעה שאינה מייצרת כל **אימפקט** שלילי על העולם.

מונחי משנה

ספקטרום (מסרע) השקעות אחראיות, ABC

- **השקעות אחראיות חברתיות (SRI)** – אסטרטגיית השקעות שמונעת מכוונה למנוע פגיעה (Act to avoid harm). השקעות אלה תואמות ערכים סביבתיים וחברתיים שמבוססים על פי רוב על אמות מידה אתיות כלל-אנושיות (אוניברסליות), לצד דאגה לשורת הרווח (הפיננסי). SRI מתבטא לרוב בצורה של **הדרה** (exclusion) או **סינון שלילי** (negative screening) של תעשיות או פעילויות עם תקנים אתיים או **אחריות אתית** נמוכים. השקעות חברתיות ידועות גם בשם **השקעות אתיות** (Ethical Investing), **השקעות שמבוססות על ערכים** (Values-Based Investing) או **השקעות מודעות** (Conscious Investing) – השקעות אלה מבוססות על ערכי המשקיע.

²⁰ במובן של "אנשים עם יכולות" (להיות ולפעול), לפי **גישת היכולת** של אמרטיה סן.

- **השקעות ESG** – אסטרטגיית השקעות אשר מונעת מכוונה להטיב עם כל בעלי העניין (Benefit all stakeholders). השקעות אלה מסתמכות בעיקר על **גורמי ESG** (ESG factors) באמצעות ציונים (או הערכות) שמוענקים לכל אחד מהגורמים. ניתן להשתמש בציונים כאמת מידה פשוטה (benchmarking) או לשם ניתוח השוואתי או סינון בין מגזרים. אפשר גם לשקלל ציון **ESG** כולל, אשר תלוי במשקל היחסי הניתן לכל אחד מהגורמים.
- **השקעות אימפקט** – השקעות שנעשות מתוך כוונה לייצר **אימפקט חברתי ואימפקט סביבתי** חיוביים שאפשר למדוד אותם (Contribute to Solution), לצד תשואה כספית.²¹

מונחים קשורים

סינון שלילי (Negative screening) מתאר תהליך איתור חברות, תעשיות או מדינות עם ציון (הערכה) נמוך על בסיס ביצועים נמוכים או סיכונים גבוהים. כך למשל, סינון **אחריות חברתית (SR)** בוחן את הציון לעומת אמות מידה אתיות או ערכיות כלל-אנושיות (אוניברסליות) או אישיות (סובייקטיביות), ואילו סינון **ESG** בוחן את הציון לעומת ציוני **ESG** מקובלים.

סינון מדיר (Exclusionary screening) – הדרת חברות או מגזרים מתיק השקעות הסותרים את הערכים החברתיים או המוסריים של הלקוח.

סינון חיובי (Positive Screening) הוא הצד ההופכי של **סינון שלילי** – תהליך של איתור חברות, תעשיות או מדינות מסוימות מתיק השקעות עם ציון (הערכה) גבוה על בסיס ביצועים גבוהים או הסיכונים הנגזרים מהם.

אחריות לסביבה (Environmental responsibility) היא החובה של יחידים, של תאגידים, של גופים ציבוריים ושל קהילות להגן על הסביבה, לשפר אותה ולמנוע את המזק שמעשיהם ופעילותם עלולים לגרום לסביבה.

אחריות אתית (Ethical Responsibility) מבטאת את החובה להתנהגות ולהתנהלות נכונות וראויות לפי תקנים (סטנדרטים) בהקשר או בתחום מסוימים, אשר חורגים מדרישות החוק.

אחריות פיננסית (Financial Responsibility) היא החובה לביצועים כלכליים חיוביים – להגן על העושר (של אדם פרטי, תאגיד, גוף ציבורי וכולי), למקסם אותו ולמנוע פעולות והתנהלות שעשויות לגרום ערעור פיננסי.

פיתוח אימפקט (Impact Development) – הפעולה, התהליך או התוצאה של מאמצי פיתוח מכוונים, כדי להשיג **אימפקט** חיובי תכליתי ובר מדידה (במידה מסוימת). פיתוח אימפקט, ובכללו ייזום, תכנון ויישום מכוון של פעולות שמביאות ל**תוצאות** משמעותיות, ארוכות טווח ותוספתיות (כלומר שינויים, שיפורים או התקדמות שכנראה לא היו מתרחשים בשלב זה ללא מאמצים אלה) המשפיעות על קבוצת אוכלוסייה שאפשר לזהות בבירור, בהיבטים שונים של החברה, הסביבה או הכלכלה. מאמצי הפיתוח (פרויקטים, יוזמות או מיזמים) יכולים להקיף מגוון רחב של מגזרים (עסקיים, ממשלתיים או ציבוריים) ופעילויות (למשל: חינוך, בריאות, דיור, סביבה, רווחה, טכנולוגיה, פיתוח קהילתי, פיתוח כלכלי וכולי) פיתוח השפעה הוא מושג מצומצם יותר של העיקרון **פיתוח בר קיימה**.

²¹ מקור – ה'GIIN.

ניהול אימפקט (Impact Management) מתייחס לניהול שלבי יצירת **אימפקט חברתי ואימפקט סביבתי** ומדידת ההשפעה הזאת, כדי למקסם ולטייב אותו. ניהול **אימפקט** מבוסס על אסטרטגיית ה**אימפקט** של הישות וחוקר את כל שלבי יצירת ההשפעה – תכנון (יעדים, שיטות פעולה), יישום, דיווח, מדידה והערכה, למידה והסקת מסקנות. לפי ה-IMP²², יש חמישה ממדים לניהול אימפקט: מה (ההשפעה)? מי (חווה את ההשפעה)? כמה (מההשפעה מטרחת)? תרומה (תוספת) וסיכון.

תורת השינוי (Toc) היא מסגרת הגיונית (לוגית) שיטתית שמתארת וממחישה כיצד התערבות נתונה, או מערך התערבויות, צפויים להביא לשינוי מסוים בהתפתחות (בעיקר שינוי חברתי), תוך כדי הסתמכות על ניתוח סיבתי שמבוסס על ראיות זמינות.

מונחים קשורים

יעילות (Efficiency) לעומת **מועילות (אפקטיביות) (Effectiveness)** – **יעילות** היא היכולת לייצר תוצאה מיועדת באופן שמתקבל תוך כדי שימוש במשאבים מועטים ככל האפשר, ואילו **מועילות** היא היכולת להפיק **תוצאה** טובה יותר, כזו שמספקת ערך גבוה יותר (על פי המטרות שנקבעו לה). אפשר לומר שיעילות היא עשיית הדברים נכון ומועילות היא עשיית הדברים הנכונים.

תפוקה (Output) מול **תוצאה (Outcome)** – **תפוקה** מתארת את התוצר שהניבה פעילות, כלומר מה נעשה. **תוצאה** היא הערך המוסף או ההשפעה בפועל של התפוקה עבור קבוצת היעד. לפיכך הפעילות, ומכאן התפוקה, נמצאת בשליטה (מסוימת) של יוזם הפעילות, ואילו התוצאה אינה בשליטתו.

התנהגות צרכנים (Consumer Behavior) מתייחסת לכל הפעילויות של יחידים קבוצות או ארגונים בנוגע לקנייה של סחורות, לשימוש בהן ולהשלכתן וכן לצריכת שירותים. התנהגות צרכנים מורכבת מהאופן שפעילויות אלו מושפעות מרגשותיו, מעמדותיו ומהעדפותיו של הצרכן. התנהגות צרכנים היא מדע חברתי בין-תחומי: פסיכולוגיה, סוציולוגיה, אנתרופולוגיה, שיווק וכלכלה.

אחריות תאגידית (CSR) – הרעיון שתאגיד עסקי צריך למלא תפקיד חיובי לטובת הכלל ולשקול את ה**אימפקט הסביבתי** וה**אימפקט החברתי** של החלטותיו העסקיות (כלומר יצירת ערך משותף – חברתי וסביבתי – לצד הערך הפיננסי).

מונחים קשורים

טיוח (color washing)²³ – כינוי גג לפרקטיקה שמונעת מרווח (על פי רוב של חברות ושל מותגים), לתקשר מסר מטעה ולא מבוסס בנוגע לערכים, למוצרים או להתנהלות כדי לשווק אותם טוב יותר לצרכנים בעלי מודעות לחברה ולסביבה. יש כמה פרקטיקות של טיוח:

²² Impact Management Project

²³ טיוח כדימוי של הונאה, הסתרה והסתת דעת.

- **התיירקקות (Green washing)** – טענה או הצגה לא מבוססת להונות את הציבור (בעיקר צרכנים) להאמין שמוצרי החברה או התנהלותה ידידותיים לסביבה או בעלי **אימפקט סביבתי** חיובי גדול ממה שנכון.
- **טיוח חברתי (Social Washing)** – טענה או הצגה מטעה של **אחריות חברתית**, יותר ממה שהיא בפועל.
- **טיוח בספורט (Sports Washing)** הוא תחדיש שמתייחס לנוהג של שימוש בהשקעות בספורט (אירועי ספורט מרכזיים, מתקנים או חסויות אחרות) כאמצעי ל"ניקוי" תדמית של אומה או עיר, לעיתים קרובות למטרות פוליטיות. הוא משמש לעיתים קרובות כדי להסיט את תשומת הלב ולהסיח את הדעת מבעיות או כדי לשפר את המוניטין של אומה או של עיר.
- **טיוח ורוד (Pink Washing)** – טענה או הצגה מטעה של קידום העצמת נשים תוך כדי הסתרת שיטות ניצול או חוסר שוויוניות כלפי נשים.
- **טיוח חום (Brown Washing)** – טענה או הצגה מטעה של תמיכה באוכלוסיות עם גון עור שאינו לבן (שחור, חום, ילידים ואחרים [BIPOC]), תוך כדי התנהלות שאינה מיישמת פרקטיקות אנטי-גזעניות או העצמה של אוכלוסיות אלה בעסק או בפעילות (של המטייח).
- **טיוח צבעוני (Rainbow Washing)** – טענה או הצגה מטעה של תמיכה בקהילת ה-LGBTQIA²⁴ תוך כדי אי-העצמת יחידים +LGBTQIA בתוך העסק או הפעילות שלהם.

4. תעשיית המימון המקיים (Sustainable Finance Industry)

הכללה פיננסית (**Financial inclusion or inclusive finance**) שואפת להסיר את החסמים²⁵ המדירים אוכלוסיות ואנשים משימוש בשירותים ובמוצרים פיננסיים כדי לשפר את חייהם, ובכך לצמצם עוני ולהפיח שגשוג. הכללה פיננסית מנגישה לאנשים ולעסקים שימוש במוצרים ובשירותים פיננסיים שימושיים, העונים על צרכיהם ובמחיר סביר, כגון ביצוע עסקאות, תשלומים, חיסכון, אשראי וביטוח – המסופקים באחריות ובצורה בת קיימה. הכללה פיננסית נחשבת גורם חשוב בהשגת כמה מיעדי **פיתוח בר קיימה SDG**, ובראשם היעד הראשון – מיגור העוני.

מימון מעורב (Blended Finance) הוא שימוש אסטרטגי בגיוס ושילוב של מימון שונה²⁶ לטובת **פיתוח בר קיימה** (בעיקר בשוקי ספר [frontier markets] ושוקים מתעוררים [emerging markets]). מימון מעורב מושך הון מסחרי לפרויקטים שתורמים ל**פיתוח בר קיימה**, תוך כדי מתן תשואות כספיות למשקיעים.

²⁴ קהילת ה-LGBTQIA – מונח זה מאגד תחתיו לסביות, הומואים, טרנסגינדרים, ביסקסואלים, קוויר, אינטרסקסואלים ותומכיהם.
²⁵ חסמים ניתנים להגדרה על פי כמה ממדים, למשל: גישה גאוגרפית (קרבה לספק שירותים פיננסיים) וגישה חברתית-כלכלית (היעדר עמלות אסורות ודרישות תיעוד).
²⁶ מימון שונה בהיבטים שונים: מקורות המימון (למשל: ציבורי עם פרטי), סוגי המימון (למשל: מסובסד ושאינו מסובסד) ומטרות המימון (למשל קרנות למטרות פיתוח עם כספים למטרות מסחר).

מכשירים פיננסיים

מיקרו-מימון (Microfinance) מתייחס למתן שירותים פיננסיים ליחידים או לקבוצות בעלי הכנסה נמוכה או ללא ערבביות, אשר בדרך כלל נעדרים או מודרים מגישה לשירותים פיננסיים (דוגמת בנקאות). מיקרו-מימון נועד לבנות יכולת להעצמת אנשים, ובאופן שעולה בקנה אחד עם נהלים ואתיקה במתן הלוואות (למשל: אינו כרוך בתמחור פוגעני). מימון מיקרו מתייחס בדרך כלל להלוואות קטנות (מיקרו), אך המונח עשוי לכלול מגוון רחב יותר של שירותים, ובכללם אשראי, חיסכון וביטוח.

תשלום עבור הצלחה (Pay for Success) הוא מנגנון מימון חדשני שמבוסס על **תוצאות**, אשר מעביר את המיקוד מהקצאת משאבים להשגת **תוצאות**.

מונחי משנה

אג"ח חברתית (Social Impact Bond) היא **מכשיר פיננסי** חדש יחסית (2010) בצורת **חוזה שמבוסס על ביצועים (תוצאות)** – "מממני תוצאות" (outcomes-funders) נותני שירותים ומשקיעים, כבולים למטרה משותפת, שהיא השגת **תוצאות** חברתיות. המודל מעביר את הסיכון הפיננסי מ"מממן מסורתי", בדרך כלל מהמגזר הציבורי או המגזר השלישי, ל"משקיע חדש". המשקיע מספק מראש הון לטובת שיפור **התוצאות** (למשל בתחומי רווחה, תעסוקה, בריאות, חינוך, פשיעה וחקלאות) באמצעות השקעה בתוכניות חברתיות שמבוססות על ראיות. נותני שירותים מקצועיים מוציאים את התוכניות מן הכוח לפועל, והגוף המוטב הישיר (הגורם המזמין את החוזה) משלם למשקיעים לפי **התוצאות** בפועל (לפי רף שהוסכם מראש, קבוצת התייחסות או כל התייחסות **לתוצאות** שהוסכם עליה מראש בין הצדדים).

אג"ח פיתוח אימפקט (Development Impact Bond) היא **מכשיר פיננסי** חדש (2014) אשר משמש למימון תוכניות פיתוח במדינות עם משאבים דלים, באמצעות משיכת משקיעים פרטיים. אג"ח פיתוח **אימפקט** היא **מכשיר השקעה שמבוסס על ביצועים** ונחשבת תת-סוג של **אג"ח חברתית**.

אג"ח ירוקה (Green Bond) היא מכשיר חוב **להשקעה אחראית חברתית (SRI)**. את האג"ח הירוקה מנפיקים גופים ציבוריים ופרטיים אשר מגייסים הון לפרויקטים שעניינם אקלים או סביבה – **אימפקט חיובי על הסביבה** או הפחתת השפעה שלילית (למשל: התייעלות אנרגטית, הפקת אנרגייה ממקורות נקיים, שימוש בר קיימה בקרקע וכולי).

אג"ח אקלים (Climate Bond) מממן פרויקטים אשר מפחיתים את פליטת הפחמן או מקילים את השפעות שינויי האקלים (יישום ייחודי של **אג"ח ירוקה**).

מונחים קשורים

מימון שמבוסס על תוצאות (Results-Based Finance - RBF)²⁷ הוא מונח גג שמתייחס לכל תוכנית או התערבות אשר מספקת תגמולים ליחידים או למוסדות, בכפוף להשגת יעדים (למשל: **תוצאות**) מוסכמים ומאומתים. מימון שמבוסס על **תוצאות** נחשב כדרך לשפר את **היעילות** (הפחתת עלויות או סיכון) ו**המועילות** (**אפקטיביות**) (להשיג תוצאות טובות יותר) באמצעות מתן תמריץ לחיזוק הקשר בין תשלום לביצועים.

חוזה שמבוסס על תוצאות (Performance [Outcome] based Contract) הוא **מימון שמבוסס על תוצאות**. זהו הסכם בין מציע לניצע, ובו הניצע מקבל תשלום על סמך **התוצאות** המתקבלות ממוצר או משירות. סוגים אלה של חוזים מעמידים בקו אחד את התמריצים של שני הצדדים להשגת **תוצאות** מסוימות שאפשר למדוד ומעבירים את המיקוד מתשומות או תהליכים ל**תפוקות** או ל**תוצאות**. חוזים שמבוססים על **תוצאות** נמצאים בשימוש הולך וגובר בפרויקטים או בתהליכים חברתיים שונים.

מקורות מימון

בנק אתי (Ethical bank) הוא בנק שתומך ב**פיתוח בר קיימה**, כלומר עוסק ב**אימפקט חברתי** וב**אימפקט הסביבתי** של פעילותו (למשל: השקעות, הלוואות ושירותי ביטוח) ושל התנהלותו (למשל: סחר הוגן והעסקה הוגנת). בנקים אתיים מאמצים פרקטיקות של **השקעות מקיימות** (למשל: קידום **הכללה חברתית** או יזמות חברתית) לצד **אחריות פיננסית**.

קרן אימפקט (Impact fund) היא קרן שמטרתה ליישם השקעות אשר מייצרות **אימפקט חברתי** או **אימפקט סביבתי** מדידים ומועילים, נוסף על תשואה כספית.²⁸ קרנות אימפקט מתעלות את כספי המשקיעים (בעיקר משקיעים מוסדיים, כמו קרנות פנסיה, קרנות גידור, קרנות פרטיות או הקדשים, בנקים ומנהלי קרנות אחרים) וגם כספי ממשלות כדי ליצור **אימפקט חיובי**.

קרן שמבוססת על תוצאות (Outcome Fund) היא קרן אשר מקצה כספים לטובת מימון עבור **תוצאות** חברתיות או סביבתיות מוגדרות, באמצעות הנפקה של **חוזים שמבוססים על ביצועים (תוצאות)** שונים. מקורות הקרן ציבוריים, פרטיים או פילנתרופיים (למשל: **משקיעי אימפקט**), אשר מושקעים בחברות, בפרויקטים או בארגונים שמתמקדים בהשגת **תוצאות** חברתיות או סביבתיות ספציפיות בנות מדידה, נוסף על תשואות פיננסיות. לקרן שמבוססת על תוצאות יש קבוצה מוגדרת של **תוצאות** שהן שואפות להשיג, והן נוטות לגישה קפדנית כלפי מדידה ודיווח על **האימפקט** של ההשקעות שלהן.

צרכנים מוסדיים של מימון מקיים

ארגון או מיזם אימפקט (Impact organization/venture) מוגדר כבעל שאיפה מערכתית מודעת ליצור **אימפקט חברתי** או **אימפקט סביבתי** חיוביים אגב יצירת תשואות פיננסיות. ארגונים או מיזמים אלו עשויים להתמקד בנושאים מסוימים (למשל: חינוך, בריאות או שינויי אקלים) ולהשתמש בפעילות

²⁷ מקור: הבנק העולמי, ה' International Bank for Reconstruction and Development (IBRD) וה' International Development Association (IDA)
²⁸ מקור: ה' GIIN.

העסקית וברווחים שלהם כדי לפתור צורך מקומי או עולמי של הקהילה בנושאים אלו. ארגון אימפקט יכול לבוא לידי ביטוי בצורות שונות: ארגונים ללא מטרות רווח, חברות למטרות רווח ודגמי כלאיים אשר משלבים תכונות של שניהם.

תאגיד חברתי (Social Enterprise) הוא עסק עם מטרות חברתיות. מטרתו העיקרית היא לטפל בבעיה או סוגיה חברתית (השגת תועלת חברתית מרבית) תוך כדי עצמאות כלכלית (הפקת עודפים מרביים). הרווח (העודף) של התאגיד החברתי אינו משולם כדיבדנד לבעליו אלא משמש למימון מטרות חברתיות – בטווח שבין עסקים למקסום רווחים למגזר ללא כוונת רווח. יש גרסאות שונות של מיזמים חברתיים, ואלה נבדלים ברמות שונות, למשל: במבנה הבעלות (אגודות שיתופיות לעומת חברות לעומת עמותות), ביעדים הפיננסיים (מוסדות ללא כוונת רווח [מלכ"רים] לעומת עסקים למטרות רווח), במידת העצמאות הכלכלית ובדרכי המימון (חברות לתועלת הציבור מול הקדשים).

הערה: לתאגידים חברתיים יש יותר מהגדרה אחת. הפרשנות תלויה במקום, למשל: הסביבה העסקית, החוק והתרבות.

תאגיד לתועלת הציבור (Public Benefit Corporation - PBC) הוא תאגיד במעמד משפטי מיוחד (לפי תחומי השיפוט הרלוונטיים). המבנה התאגידי של PBC מאפשר לחברה "לרדוף" אחר מטרות חברתיות או סביבתיות וגם אחר מטרות פיננסיות תוך כדי איזון טובתם של בעלי העניין שלה (בעלי מניות, עובדים, קהילה ואחרים). PBC מוקם כדי לייצר תועלת חברתית וציבורית מסוימת (לפי תכלית שמוגדרת כדין במסמכי ההקמה של החברה) ולפעול באחריות ומתוך **חשיבה מקיימת**. PBCs נדרשים לעמוד בתקנים גבוהים יותר של מטרות (של התאגיד) של אחריות ושל שקיפות, ולשקול את **האימפקט** של החלטותיהם על כל בעלי העניין. הדרישות והתקנות המסוימות בנוגע ל-PBCs שונות בין המדינות. על פי רוב, PBC נרשם כחברה פרטית (למטרות רווח), אך בכמה ממדינות העולם יכול להתאגד כחברה ממשלתית (תאגיד סטוטורי). היתרונות בלהיות בהגדרה של תאגיד לתועלת הציבור יכולים להיות: גמישות רבה יותר בהחלטות (שכן החברה יכולה להעדיף את תועלת הציבור מן הרווחים הפיננסיים); הטבות מס אפשריות (לפי חוק המס המקומי); הגברת האמינות והמוניטין החיובי; משיכה של עובדים ושל **משקיעים אחראיים חברתיים**. במקצת המדינות שיש בהן PBCs אפשר לחלק עודפים לבעלי המניות, והם רשאים גם למכור את החזקתם בחברה תוך כדי יצירת ערך לבעלים. במדינות אחרות, ישראל לדוגמה (שיש בה הגדרה של חברה לתועלת הציבור, חל"צ), שני הדברים אסורים – הרווח (העודף) של המיזם החברתי אינו משולם כדיבדנד לבעליו אלא משמש למימון מטרות חברתיות; חל איסור על הבעלים למכור את החזקתו בחל"צ בתמורה להשאת רווח למוכר.

מונחי משנה

תאגיד B (B Corp) הוא תו תקן שניתן ל-PBC למטרות רווח, לפי חוקים של מדינות מסוימות בארצות הברית, על עמידה בסטנדרטים גבוהים של ביצועים חברתיים וסביבתיים, אחריות ושקיפות. ההסמכה ניתנת על ידי B Lab (ארגון אמריקאי ללא מטרות רווח).

רשימת מקורות

הרשימה הזאת של מקורות כלליים נועדה להנגיש קריאה והבנה רחבים יותר לקהל רחב. אין מדובר ברשימה ביבליוגרפית על פי המסורת האקדמית – הן משום שרוב ההגדרות המובאות במסמך זה אינן שאובות ממאמרים אקדמיים (ובמקרים נדירים יש התייחסות כמקובל), והן בשל הרצון לכוון למקורות מידע מרתקים ונגישים, שיגבירו את ההכרה, הידע וההבנה של קיימות על היבטיה השונים.

מקורות כלליים:

- The United Nations, Department of Economic and Social Affairs
- The United Nations Development Group
- UNEP – UN Environment Programme
- OECD
- The World Bank IBRD and IDA (the International Bank for Reconstruction and Development and the International Development Association)
- The Global Impact Investing Network (GIIN)
- The European Banking Authority (EBA)
- Wikipedia
- The Impact Management Project (IMP)
- Investopedia
- Government Outcomes Lab (GOL)
- The Definition
- Corporate Finance Institute (CFI)
- Green Economy Coalition
- LII (Legal Information Institute) Cornell Law School
- Psychology Today
- Urban Institute
- Santander
- 80000 hours
- Sustainable Fashion Matterz

מפתח מונחים

10	כלכלה מעגלית (Circular Economy)	E	
9	כלכלה מקומית (Local Economy)		
8	כלכלה מקיימת (Sustainable Economy)	11	ESG
9	כלכלה שיתופית (Sharing Economy)		
	מ		
		11	SDG (יעדי פיתוח בר קיימה)
			א
15	מועילות (Effectiveness)		
10	מימון בר קיימה (Sustainable Finance)	17	אג"ח אקלים (Climate Bond)
16	מימון מעורב (Blended Finance)	17	אג"ח חברתית (Social Impact Bond)
18	מימון שמבוסס על תוצאות (Results-Based Finance RBF)	17	אג"ח ירוקה (Green Bond)
17	מיקרו-מימון (Microfinance)	17	אג"ח פיתוח אימפקט (Development Impact Bond)
17	מכשירים פיננסיים	14	אחריות אתית (Ethical Responsibility)
19	מקורות מימון	13	אחריות חברתית (SR)
	נ	14	אחריות לסביבה (Environmental responsibility)
		14	אחריות פיננסית (Financial Responsibility)
15	ניהול אימפקט (Impact Management)	15	אחריות תאגידית (CSR)
	ו	7	איומים על הסביבה (Environmental Threats)
		12	אימפקט (Impact)
		13	אימפקט חברתי (Social Impact)
		13	אימפקט סביבתי (Environmental Impact)
		18	ארגון או מיזם אימפקט (Impact organization/venture)
			ב
		18	בנק אתי (Ethical bank)
			ג
		11	גורמי ESG
		12	גיוון והכללה (Diversity and Inclusion)
		12	גיוון חברתי
		8	גישת היכולות (Capability Approach)
			ה
		12	הכללה חברתית
		16	הכללה פיננסית (Financial inclusion or inclusive finance)
		13	השקעה מקיימת
		14	השקעות ESG
		13	השקעות אחריות חברתיות (SRI)
		14	השקעות אימפקט
		14	השקעות אתיות (Ethical Investing)
		14	השקעות מודעות (Conscious Investing)
		14	השקעות שמבוססות על ערכים (Values-Based Investing)
		16	התיירקות (Green washing)
		15	התנהגות צרכנים (Consumer Behavior)
			ו
		18	חוזה שמבוסס על תוצאות (Performance based Contract)
		10	חשיבה מקיימת (Sustainable Mindset)
			ז
10	שורה תחתונה משולשת (TBL) Triple bottom line	15	טיוח (color washing)
9	שלומות קהילתית (Community well-being)	16	טיוח בספורט (Sports Washing)
		16	טיוח ורוד (Pink Washing)
		16	טיוח חברתי (Social Washing)
		16	טיוח חום (Brown Washing)
		16	טיוח צבעוני (Rainbow Washing)
			ח
		15	יעילות (Efficiency)
			ט
		9	כלכלה ירוקה (Green Economy)
		8	כלכלה (Economy)